

A pesti tehén?

Mindig ez a vidéki alacsonyabbrendűség! S most már olyan dolgokban is, amelyekben fejhosszal kellene vernünk a fővárosiakat. Mert rendben van, hogy nincs henger alakú szállodánk, mint nekik, azért is neveztek el Budapest Hotelnak. De abba már nem nyugodhatunk bele, hogy a kimondottan vidékre jellemző termékeket, élvezeti cikkeket is egyedül a fővárosban lehessen megvásárolni. Ez ellen apellálunk!

Azt olvasom ugyanis az újság Családi kör rovatában a tejről, mint legfontosabb táplálékunkról frott értekezésben, hogy Budapesten — sehol másutt az országban — extra vaját árusítanak, amelynek 82 százalék a zsírtartalma. A pesti tehének nyilván tápdúsabb koncentrátumokat kapnak étkezésre, mint a Szeged környékiek, vagy a zalaegerszegiek. Ezeket a „vidéki” helyeken — még Debrecenben is, a hatalmas gulyák ellenére — a tehének tejéből nem lehet extra vaját gyártani. Csak olyan közönséges, 60 százalék zsírtartalmú vaj.

S ami a vidékiek költségvetését sújtja: a 20 százalékkal kevesebb nemesanyag tartalmú vaj éppúgy 5 forint tizedeként, mint a pesti tehének produktuma. (Az a pár fillér plusz a drágább csomagolás.) Holott az új mechanizmus elvei szerint a mi vajunkért kevesebbet számíthatnának fel.

Ez tehát nem igazság! Követeljük, hogy hajtsák le vidékre a pesti teheneiket — szaporítás céljából. Vagy szállítsanak nekünk is ezentúl extra vaját! Elvégre nem jár mindenki hetenként kiküldetésbe Budapestre!

K. J.

Bányász Színpad Szegeden

A Balázs Béla Színpad vendégeként a tatabányai Bányász Színpad a hét végén, szombaton és vasárnap Szegeden vendégszerepel. Első műsorukat — Irodalmi sztripliz 1968 (Meztelen gondolatok az emberről) címmel — szombaton este 7 órai kezdettel mutatják be az Ifjúsági Ház nagytermében. A műsor rendezője és összeállítója Éless Béla, zenei vezető Juharos Róbert. Közreműködik a The Pipes dzsesszegyesület. A vendégszereplés kísérőműsorát — Villon műveiből összeállított válogatással — a Balázs Béla Színpad adja.

Másnap, vasárnap délelőtt 10 órai kezdettel — ugyan-csak az Ifjúsági Házban — a tatabányai színpad két tagja, Éless Béla és Ivák István előadói matinét tart.

Tudósok szegedi otthona

A klasszicista stílusú volt Hungária-ház, szemben a Dómmal, nem titokzatos. Mégis sokan gondolkodóba esnek: mit rejtenek melegszínnú falai, mi történik az MTA szegedi központja feliratú táblát viselő kapu mögött. A látogató, aki azt hiszi, varázslatos dolgokat leshet meg itt, vagy a tudományok „elefántesonttornyába” lép be — melléfog. A házban ugyanis fehér köpenybe öltözött embereket talál, akik dolgoznak. Budó Ágoston akadémikus, az MTA szegedi akadémiai bizottságának elnöke készségesen mondja el, milyen munka is folyik ebben az épületben.

A tudomány műhelyei

— Az akadémiai bizottságon kívül három — a matematikai logikával és automata elmélettel, analízissel, valamint a lumineszcenciával és félvezetőkkal foglalkozó — tudományos kutatócsoport kapott itt otthont — mondja. — Témáik részét képezik az országos távlati kutatási tervnek és jóváhagyta ezeket az Akadémia is. A kutatócsoportok szerves egységet képeznek az egyetemi tanszékekkel, részben onnan költöztek át. Kutatásaik jó részt alap kutatás jellegűek, de a fizikai kutató csoportnak például van olyan rész-

lege is, mely közvetlenül kapcsolatban áll az iparral. A laboratóriumokban korszerű eszközök, mérőműszerek, felizzó és kihűnyő lámpák, gombok, karok és rengeteg huzal. Csillognak a fényvisszaverő tükrök és az oszcilloszkópok „szemei”. A lumineszcencia, vagyis a foszforeszkálás és fluoreszkálás jelenségét kutatók — Budó akadémikus közvetlen munkatársai — a fénykibocsátás folyamatának eddig még teljesen fel nem derített területét vizsgálják. Megállapításaik más tudományok gyakorlatában is jelentősek. E kutatási terület eredményeit felhasználják például az orvosi gyakorlatban és vegyészeti kutatásoknál is.

Szalay László egyetemi tanár, a fizikai tudományok doktorának csoportja ugyancsak a lumineszcencia kutatási módszereivel folytatja biofizikai kutatásait; a növényi klorofil szerkezetét és tulajdonságait vizsgálják.

Egy tüsszentés...

— A tranzisztorgyártás kényes munka — meséli Gyulai József tudományos munkatárs. — Nagyfokú elővigyázatosság mellett is szerelésénél világszerte igen magas a hibaszázalék. Elég egy tüsszentés, hogy a mun-

ka, s a készülékben levő tranzistor kárba vesszen. Eppen ezért portalanított helyiségben, a futószalagot nlexi burával védve, „gumikesztyűs” kézzel dolgoznak a munkások ezen az érzékeny szerkezeten.

Mi okozhatja az „érzékenységet”? Egyelőre még titok, de azok a vizsgálatok, melyeket különböző országok tudósai, s az itteni egyik kutató csoport Gombay Lajos docens vezetésével végez, előbb-utóbb megfejtja a kérdést. A tranzistor alkotó elemeinek, a félvezető kristályoknak — germánium, szilícium — felületén lejátszódo fizikai és fizikai-kémiai folyamatokat tanulmányozzák.

— S hogy mennyire fontosak ezek a vizsgálatok, azt bizonyítja az is, hogy az Akadémia által kiemelt és a KGST által koordinált e téma — mondja Gyulai József. — Mi az Egyesült Izóval közösen végezzük kutatómunkánkat — folytatja —, s szeretnénk, ha a titok nyitjának megtalálásához hozzájárulhatnánk.

Több ezer vizsgálat 3 perc alatt

A matematikai logika és automata elmélet kutatóinak laboratóriumaiban még kevésbé ismeri ki magát az avatatlan. Az egyik helyiségben szürkére festett „vas-ketrec” áll. Benne drótok, kondenzátorok, ellenőrző műszerek. Ha elkészül, a modern algebrai foglalkozó kutatókat segíti munkájukban. Ahogyan Pávo Imre tudományos munkatárs elmondja, hat ember kéthetes munkáját 20 perc alatt végzi majd el.

A szomszédos két laboratóriumban Kalmár László akadémikus ismert logikai géphez építenek két kiegészítő berendezést. Osváth Gábor elektrotechnikus hamarosan befejezi az egyiket, az elektronikus adaptert. Az ügyes masinával vezérlőberendezéseket, automatákat ellenőrizhetnek majd, s felhasználhatják például telefonközpontok gyártásánál is. Megtérül az egyetemes hibákat, s ezek helyét. Három perc alatt több ezer vizsgálat elvégzésére képes.

Lehetőség az együttműködésre

A kutatómunka mellett — amely jóval sokrétűbb, mint amiről itt szó esett — a szegedi akadémiai bizottság szervező munkája is nagy jelentőségű. A tudományos élet fejlődése érdekében ez az intézmény fogja össze a város és a megye tudósait. Egyre inkább bebizonyosodik, hogy a tudományok közötti bonyolult összefüggések megkívánják a tudományt művelők még fokozottabb együttműködését. Ebben az épületben lehetőség nyílik arra, hogy találkozzanak egymással az egyes tudományok, tudományágak kutatói, megismerjék egymás munkáját, megvitassák azt, s munkakapcsolatot teremthessenek egymás közt. S mivel a jó munkakapcsolat szinte elképzelhetetlen emberbaráti kapcsolatok nélkül, a szegedi akadémiai bizottság klubot is létesít, mely bizonyára hozzásegít majd ezek kialakításához. A klub szervezése már befejezettnek mondható. Február 1-én nyitják meg.

Ami nem ismertünk, arra kétszeresen kíváncsiak vagyunk. Ezt a kíváncsiságot akartuk kielégíteni s távolról sem az MTA szegedi központjának inunkáját, feladatait teljes egészében megismergetni.

Ökrös László

Halmi Zsuzsa

Az odesszai magyar bor kalandja

A derék Jerney János (1800—1855) akadémikus, Kiskundorozma neves szülötté, még mielőtt maga is útra kelt volna a magyar őshaza föl kutatására (1844—45), írt egy kis füzetkét az elburjázott romantikus legendák eloszlátására: *Világosítás Asiadban a Kaukaszus hegyén lakozó avarok és kunságiak nyelvének magyartalansága eránt; a kaukaszusi népek rövid általnézésével* (azaz áttekintésével). Megjelent e 30 lapos kiadvány Szegeden, „Grünn Orbán örököséinél”, 1829-ben.

Ebben olvassuk, hogy Jaksics Gergely 1820-ban Ázsiából visszatérve azt terjesztette, hogy a Kaukázusban hétmillió magyar nyelvű törzset talált. Jerney kétkedett ebben, s levelet írt Odesszába, az ott élő, s onnan olykor hazai lapokba is írogató hazánkfiaának, Orlay Jánosnak (1770—1829), és fölvilágosítást kért tőle. A cáfoló válasz hamarosan meg is érkezett.

De ki volt ez az Orlay János, s mit keresett Odesszában?

A Bereg megyei Dávidházan született, s hogy-hogyan, királyi engedéllyel, Pétervárra ment orvostudományt tanulni. 1793-ban

végzett is, majd a következő három évben Bécsben gyógyszerészetet tanult, s 1798-tól ismét Pétervárott van: *Pál cár házi orvosa*. 1802-ben udvari tanácsos, 1806-ban Königsbergben (Kalininigrád) bölcséleti 1807-ben Dorpatban (Tartu) sebészeti oklevelet szerez. Ismét visszatér Pétervárra, s 1810-ben udvari fizikus. 1811-ben a pétervári orvosi folyóirat szerkesztője. 1816-ban államtanácsos. 1819-ben indult hosszú kaukázusi utazásra. Visszatérve nem foglalkozik tovább orvostudománnyal, hanem 1821-ben Nyeshinben gimnáziumi igazgató lesz, majd a cár 1826-ban nagyobb birtokadományozással együtt kinevezi az odesszai Richelieu-akadémia igazgatójává.

A bécsi *Magyar Kurir* 1828. november 4-i számában közli Orlaynak Odesszából a szerkesztőségnek küldött levelét:

„Egy butellia Magyar bort küldök az Uraknak, mely Magyar nevű de már elpusztult város szomszédságában, de tsakugyan Magyar nevezetű falu határában termett a felső Kaukázusi vidéken. Ez a helység most az O Felsége Udvari Kamarásának, Skarszinski Urnak Uradalmához tarto-

zik, ki ezt nékem erántam viseltető jó indulatjának jeleül küldötte, én pedig az Uraknak küldöm, kóstoltassák meg azt a Bétsben élő Nagyiakkal, hogy tudhassák, milyen az eredeti igazi Magyar bor, mely az Orosz Birodalomban is Magyar bornak nevezetik. Én gondolom, hogy ilyen ajándékot Magyaroknak még senki sem küldött.”

A szerkesztőség köszönettel nyugtázta a palackot, de némi humorral így írta le történetét:

„Ámbár a butellia igen jól bevált deszka ládátokba tésinalva és burkolva, mégis Odesszától eddig vagy a sok rázás vagy a bor ereje miatt elpattant, s az üres edény egy kevés jó magyar bor illatánál egyebet Bétsbe nem hozott.”

A lelkes szerkesztő, Márton József professzor, „a látás és kóstolás kívánságától felhevült, de megtsalatozott”, s *Phaedrust* idézve vigasztalódott:

Oh lelkem be dicső nektár
lehegett kebeledben,
Hogyha tsak illatod is életerőre
lhevít.

S aztán ezt a tanácsot adja, sajnos, már későn: „Kár, hogy elfelejtette már a Küldő Hazánkfia, hogy a Magyar a bort, ki-vált útra, nem butellia-ban, se nem palatzkban, hanem Kulatsban (Tsutorában) szokta vinni, mely el nem törik.”

K. L.

Szerzői est — egy budai étteremben

Sorbanállás a pénztárnál — hiába van kinn a tábla, hogy minden jegy elkelt — tülekedés a ruhatárnál; benn, a budai *Park vendéglő* kedd délutánra irodalmi presszóvá alakult éttermében egyetlen üres hely sincs. Pedig még csak négy óra tiz. A félötös kezdésig éppen húsz perc van hátra. Az egyik asztaltól egy vörösb hajú fiatalember átkiabál a másik sarokba: — Pista, ne menjünk át a Népstadjonba? — Sokan mosolyognak, sokan nevetnek. Nem futballmeccs készül itt. Tényleg nem. De az érdeklődés majdnem akkora.

Abody Béla tartja most itt élete első szerzői estjét. Remekül megválasztott időpontban. Az árvízszertű érdeklődés arra vall, mindenki emlékszik még a Rádió szilveszteri műsorára, amelynek egyik sztárja éppen a kitűnő író volt.

A hangulat meghitt, barátságos, szinte családias. Amikor eloltja a lámpákat, az íróbarát Déry Tibor lép a megvilágított előadói pódiumra. Ő vezeti be a szerzői estet. Nem esztétikai értékelésre vállalkozik, hanem szeretettel, lírával átvilági-

tott ironikus-humoros mondatokban vall húszéves ismeretségük, barátságuk történetéről. Elmondja többek között, hogyan találkozta először, s aztán azt, hogy kettejük barátsága tulajdonképpen *irigység* alapul. Ő elsősorban Abody farkasétvágyát és azt a képességét irigyl, hogy a legbonyolultabb körmondatot is egy akrobata ügyességével képes befejezni.

Abody válaszképpen felolvas egy remek humoreszket, majd pódiumra lép a szerzői est két színész szereplője, Váradi Hédi és Kálmán György, a Nemzeti Színház művészei, s felolvatta olvasnak fel az író szatiráiból — többek között az Abody külföldi élményeit groteszk szemmel bemutató *Franciá saladtát*, aztán a *Szabadalmat* és egy nagyobb novellát a *Véradást* is. S egyúttesen még egy roppant mulatságos színdarabcselvetet is előadnak, melyben egy láthatatlan ruhákat gyártó üzem igazgatója és a termékek értelmességét kétségbe vonó fiatal mérnök vitáját mutatják be. A közönség figyel, tapsol, nevet, látésként, hogy jól szórakozik; a szerzővel együtt mindenki

sajnálja, hogy több éve kész darab előadására még egyetlen színház sem vállalkozott.

Amíg a két kitűnő színész felolvas, a közönségben lassan kirajzolódik Abody írói képe, akire talán az a legjellemzőbb, hogy azt a bravúros formakultúrát, amelyet a legnagyobb magyar szatirikus, Karinthy Frigyes megteremtett, képes volt mai tartalommal, modern életérzéssel és ízléssel, groteszk, bizarr elemekkel, motívumokkal összekapcsolni, s ezzel egészen mássá tenni, újjávarázsolni.

A kétórás szerzői est végén, úgy látom, mindenki elégedett. Talán csak bennem van egy kis keserűség. Az irodalmi életnek ezeket az egyébként időben nem új, de valami egészen sajátos atmoszférájú formáit miért nem lehet Szegeden is meghonosítani? Emlékszem, hányszor akartuk. Egyszer sem lett belőle semmi. Számomra nem világos, miért. Hiszen ezt a szerzői estet sem az írók és a színészek összeesküvése hozta létre. A XI. kerületi tanács művelődésügyi osztálya szervezte.